

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจมาก เนื่องจากสภาพแวดล้อมรอบตัวเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดจะมีคุณลักษณะเฉพาะตัว แต่ละชนิดจะปรากฏอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอื่นเสมอ เมื่อสิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่งส่วนใดถูกทำลายจึงมักก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่นในระบบด้วย เพราะสิ่งแวดล้อมทั้งหลายมีความสัมพันธ์กันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

คำว่า “สิ่งแวดล้อม” ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ความหมายว่า “สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้ทำ” และ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กำหนดนิยามและความหมายไว้ว่า “สิ่งแวดล้อมหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม มีอิทธิพลเกี่ยวข้องถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่ง จะมีส่วนเสริมสร้าง หรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้สิ่งแวดล้อมเป็นวงจร และวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ”¹

จากความหมายของคำว่าสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า รวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เห็นได้ด้วยตาเปล่าหรือเห็นไม่ได้ด้วยตาเปล่า รวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ครอบคลุมถึงสิ่งที่ป็นรูปธรรม เช่น พืช สัตว์ มนุษย์ ดิน น้ำ อากาศ ชุมชน อาคาร และสิ่งก่อสร้าง และที่เป็นนามธรรม เช่น ศาสนา ความเชื่อ จารีตประเพณี

สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง ลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ก็คือ สิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เสมอ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ นิเวศน์ เช่น ความหลากหลายทางชีวภาพ

---

¹กรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม, ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพฯ พิมพ์ที่ สำนักคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2542)

ป่าต้นน้ำ ทางน้ำแหล่งน้ำ ลุ่มน้ำ และ ภูมิลักษณะ เช่น ภูเขา ทะเล แม่น้ำ เป็นต้น โดย
 สิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้นยังอาจแบ่งออกได้เป็น ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในพจนานุกรมฉบับ
 ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “ทรัพยากรธรรมชาติ” ว่าหมายถึง “ทรัพยากรอัน
 เกิดขึ้นเองหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ” โดยที่ทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงสิ่งที่มองเห็นด้วยตาเปล่าหรือ
 มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ แม้จะต้องมีประโยชน์ต่อมนุษย์หรือ
 สามารถนำพัฒนาเพื่อสนองประโยชน์แก่มนุษย์ในทางใดทางหนึ่ง เช่น ดิน น้ำ แร่ อากาศ ป่า
 ไม้ พลังงาน จึงเห็นได้ว่า คำว่าทรัพยากรธรรมชาติจะมีความหมายแคบกว่าคำว่าสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น จะครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์เป็นผู้สร้างหรือ
 กำหนดขึ้นเองโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นพื้นฐานสำคัญ² คือ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น
 เกิดจากการประยุกต์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ใน
 การดำรงชีวิตที่สะดวก ปลอดภัย ซึ่งสามารถจำแนกได้ทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น สิ่งปลูกสร้าง ย่าน
 ชุมชน เมือง โบราณสถาน แหล่งโบราณคดี ศิลปะถ้ำ อุทยานประวัติศาสตร์ และที่เป็น
 นามธรรม เช่น ศิลปะการแสดง ความเชื่อ ประเพณีขนบธรรมเนียม ภูมิปัญญาต่างๆ วิธีการดำรง
 ชีพ เป็นต้น

มนุษย์ได้นำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ทำให้ธรรมชาติเสียหาย ทรุดโทรมเปลี่ยนแปลง
 ซึ่งบางอย่างสามารถฟื้นฟูเองได้ บางอย่างฟื้นฟูเองไม่ได้ เช่น ทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมด
 หมายถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในปริมาณมาก และมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตต่างๆ เช่น
 บรรยากาศ แสงแดด ทรัพยากรที่ใช้แล้วฟื้นฟูเองได้ หมายถึงทรัพยากรที่มนุษย์นำใช้ประโยชน์
 แล้วทรัพยากรนั้นสามารถเกิดทดแทนขึ้นมาใหม่ได้ เช่น ดิน ป่าไม้ สัตว์ และสุดท้ายทรัพยากร
 ที่ใช้แล้วหมดไป หมายถึงทรัพยากรที่มีความจำเป็นในด้านของการอำนวยความสะดวกแก่มนุษย์
 เช่น แร่ เป็นต้น

การใช้ทรัพยากรต้องใช้อย่างระมัดระวัง และใช้อย่างพอเหมาะพอควร เพราะเมื่อ
 มนุษย์ใช้ทรัพยากรแล้วก็จะทำให้เกิดมลพิษในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งจากมนุษย์
 และธรรมชาติ ในการจัดการควรจะต้องหามาตรการป้องกันมิให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ต้องเริ่ม
 ก่อนที่จะนำทรัพยากรไปใช้ ต้องจัดทำแผนป้องกันแหล่งสำคัญต่างๆ ของสิ่งแวดล้อมทั้ง
 ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างไว้ก่อน เพราะที่ผ่านมาการนำทรัพยากรมาใช้ขาดการวางแผนในการ

²วศิน อิงคพัฒนากุล . การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม . (พิมพ์ที่ โรง
 พิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จ. นครปฐม มกราคม ,2548) , หน้า 5-10

ป้องกันที่ดี จึงทำให้ต้องประสบกับปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมมากมาย ทั้งมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ หรือ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น จึงสมควรที่จะต้องใช้มาตรการทางกฎหมาย และแผนปฏิบัติการต่างๆ ในการป้องกัน รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคม เช่น ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กับรัฐด้วย

1.1.1 ความหมายและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งอารยธรรม ที่มีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน อุคมไปด้วยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ คนรุ่นก่อนได้สร้างงานศิลปะที่งดงามเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไว้มากมาย มรดกเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีความหมายทางประวัติศาสตร์เท่านั้น หากยังเป็นสื่อที่สร้างความรำลึกให้คนรุ่นปัจจุบันได้เกิดความภาคภูมิใจ เป็นตัวของตัวเอง มีความคิดที่จะกำหนด สืบสาน และนำพาชีวิตของตนเองไปในอนาคต

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง ทรัพย์สินสมบัติทางวัฒนธรรมของคนรุ่นก่อนที่ตกทอดมายังคนรุ่นหลัง ซึ่งหมายความรวมถึง ความเชื่อ ค่านิยม และผลผลิตที่เกิดจากพฤติกรรม การประดิษฐ์คิดค้น คัดเลือก และปรับปรุงสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษที่ยึดถือ เรียนรู้ หรือรับรู้ สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน³

โดยทั่วไปแล้วอาจจำแนกมรดกทางวัฒนธรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. มรดกวัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาทางด้านนามธรรม ซึ่งแสดงออกให้เห็นผ่านทางด้านจริยธรรม ค่านิยม ปรัชญา แนวคิด ประเพณี และพฤติกรรมทางสังคมต่างๆ
2. มรดกวัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ ผลผลิตที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นให้เห็นได้เป็นรูปธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ

มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้เมื่อผ่านเวลายาวนาน บ้างก็ถูกเปลี่ยนแปลงไปหรือลึ้มเลื่อนไป บ้างก็ถูกยกเลิกหรือทำลายไป ด้วยเหตุที่หมดประโยชน์ใช้สอย หรือขัดขวางต่อความเจริญหรือการขยายตัวของสังคม ตัวอย่างเช่น การเสื่อมสลายของโบราณสถาน ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ และที่เกิดจากการที่มนุษย์บุกรุกและทำลาย ซึ่งความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม

³คู่มือถวญความรู้แก่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม , (พิมพ์ที่ บริษัทสำนักพิมพ์สมพันธ์ จำกัด , 2544) , หน้า 17-19

ศิลปกรรมประเภทโบราณสถาน ในปัจจุบันถือว่าเป็นเรื่องน่าวิตกเป็นอย่างมาก เนื่องจากสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทนี้หลายแห่งถูกทำลายจนหมดสภาพ หรือ ขาดการที่จะดำเนินการแก้ไขให้อยู่ในสภาพที่จะดำรงให้ทรงคุณค่าต่อไปได้

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่มีคุณค่าในทางศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เทคโนโลยี และรวมถึงศิลปกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมด้วยหรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสร้างสรรค์ที่มีคุณค่ากับสิ่งต่างๆโดยรอบ ศิลปกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เป็นรากฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม⁴ ซึ่งหมายถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวศิลปกรรมและตัวศิลปกรรมด้วย ต่อมาได้มีผู้ให้คำนิยามของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่แคบลงมา โดยนิยามว่า “สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมหมายถึงสิ่งต่างๆ ที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่อยู่รอบๆ แหล่งศิลปกรรม”⁵ จะเห็นได้ว่าไม่ได้หมายถึงแค่ตัวศิลปกรรม โดยที่คำว่าศิลปกรรมมีความหมายว่า “สิ่งที่มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน ด้วยความสามารถ สติปัญญา กำลังกายกำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเทคโนโลยี”⁶

ตามความหมายที่กล่าวมา สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จึงหมายถึงสิ่งแวดล้อมทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต อนุสรณ์สถาน โบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี ที่มีคุณค่าในทางศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิทยาศาสตร์

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนั้นได้หมายความรวมถึงตัวโบราณสถานซึ่งเป็นศิลปกรรมด้วย โดยที่ได้มีการให้ความหมายของคำว่า โบราณสถานไว้ในกฎหมายรวมทั้งบรรดานักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางด้านโบราณคดี ดังนี้

1. โบราณสถาน หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมประเภทสิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรม อยู่ติดที่ เคลื่อนย้ายไม่ได้ เป็นที่ดิน เนินดิน ที่มีหลักฐานเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เป็นถ้ำ

⁴สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2544, (พิมพ์ที่ โรงพิมพ์วิบูลย์การปก กุมภาพันธุ์ ,2545)

⁵ประสงค์ เอี่ยมอนันต์, บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เอกสารประกอบการสัมมนาสิ่งแวดล้อม 37 กรุงเทพฯ, หน้า 21

⁶โรจน์ คุณเอนก .10ปีที่ผ่านมามาภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ,หน้า 102

เพิงผา ที่คนโบราณเคยพักอาศัยแล้วที่ร่องรอยภาพศิลปะหรือผังศพ หรือบางแห่งอาจจะคงถูกใช้ประโยชน์อยู่ในปัจจุบัน⁷

2. โบราณสถาน หมายถึง อาคารสิ่งก่อสร้าง ที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่มีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี นอกจากนี้ยังรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ ปรากฏอยู่ เช่น วัด แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งภาพเขียน แหล่งโบราณคดี อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น⁸

3. โบราณสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่เกิดจากคนทำขึ้นโดยใช้วัสดุต่างๆทั้งที่คงทนถาวร เช่น หิน อิฐ ดินเผาไฟ และวัสดุที่ผุสลายได้ เช่น ไม้ไผ่ ไม้จริง ดินเหนียว สถานที่ธรรมชาติประเภทถ้ำและเพิงผาที่คนสมัยโบราณได้ดัดแปลงก่อสร้างต่อเติมเป็นอาคาร โรงเรือนเพื่อใช้ประโยชน์เป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นศาสนสถาน สถานที่ประกอบพิธีกรรม โรงเรือนหรืออาคารที่ประกอบกิจการงานอาชีพ เป็นต้น⁹

4. โบราณสถาน หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย¹⁰

จากความหมายของโบราณสถานดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าความหมายของโบราณสถานนั้นมีความแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ความคิด มุมมอง ของนักวิชาการแต่ละท่าน ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า โบราณสถานนั้น คือ อาคารสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยใช้วัสดุต่างๆที่คงทนถาวร มีลักษณะอยู่ติดตั้งอยู่กับที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ซึ่งสิ่งก่อสร้างดังกล่าวอาจถูกทิ้งร้างไว้ หรือบางแห่งอาจยังคงใช้ประโยชน์อยู่ แล้วโดยลักษณะแห่งการ

⁷กรมศิลปากร , หลักสูตรการอบรมอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม ความสำคัญของอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม อส.มส. ,(พิมพ์ที่สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด - พฤศจิกายน , 2542)

⁸สำนักโบราณคดีกรมศิลปากร . คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน . (พิมพ์ที่ บริษัท สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด - สิงหาคม ,2546)

⁹สายันต์ ไพรชาญจิตร , ภาควิชาการพัฒนารวมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การฟื้นฟูพลังชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ : แนวคิดวิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน . (พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กุณาพันธ์ ,2547)

¹⁰พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ก่อสร้างหรือโคขหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสิ่งก่อสร้างนั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

โบราณสถานเป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งชี้ถึงประวัติความเป็นมาอารยธรรมความเจริญรุ่งเรืองของชาติในอดีต ซึ่งจะปล่อยให้สูญหาย หรือถูกทำลายไปมิได้ ดังในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแสดงความเห็นห่วงต่อศิลปสยามว่า “เนื่องจากศิลปเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในบ้านเมืองเรา ศิลปแสดงถึงแนวคิดต่างๆ นานาอันเป็นของบ้านเมืองเรา ศิลปจึงไม่สามารถจะถูกปล่อยให้สูญไปได้ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วเราจะหมดสิ้นความเป็นไทย”¹¹ พระองค์จึงทรงเริ่มต้นปลูกความสนใจของเพื่อนร่วมชาติของพระองค์ ให้ ชาบซึ่งกับสมบัติที่เราประเมินคุณค่าต่ำมาตลอดเวลา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้มีกระแสพระราชดำรัสถึงคุณประโยชน์ของทรัพยากรทางโบราณคดีอยู่หลายองค์ด้วยกัน ซึ่งเป็นพระราชดำรัสเมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสอยุธยา ที่ ม.ล. ปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้นบันทึกไว้มีใจความว่า “.....การก่อสร้างอาคารสมัยนี้ คงจะเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้างคนเดียว แต่เรื่องโบราณสถานนั้นเป็นเกียรติของชาติ อีฐู่เก่าๆแผ่นเดียวก็มีค่า ควรช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อยุธยา และกรุงเทพฯแล้ว ประเทศไทยก็ไม่มี ความหมาย.....”

พระราชดำรัสสองครั้งนี้มีความหมายอย่างยิ่งต่อการฟื้นฟูพลังชุมชน กล่าวคือ ทรงชี้ให้เห็นว่า ทั้งโบราณสถานและชิ้นส่วนของโบราณสถาน แม้อีฐู่เก่าๆก้อนเดียวก็มีคุณค่าสูงยิ่งต่อความเป็นชาติ หรือต่อความเป็นส่วนรวมโบราณสถานเป็นเรื่องของส่วนรวม ซึ่งก็หมายถึงเป็นเรื่องของชุมชน ดังนั้นโบราณสถานจึงมีคุณค่าต่อชุมชนและเป็นเกียรติสำหรับคนส่วนใหญ่หรือคนหมู่มากในสังคม¹² ทำให้ประชาชนในประเทศหันมาสนใจให้ความสำคัญกับโบราณสถานและโบราณวัตถุกันมาก

¹¹สถาบันไทยคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเสียอะไรก็ไม่ว่าขอให้ก้าวหน้าก็แล้วกัน ศิลปกรรมหลัง พ.ศ. 2475 ,2525

¹²สต้านต์ ไพรชาญจิตร , ภาควิชาการพัฒนารวมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การฟื้นฟูพลังชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน : แนวคิดวิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน . (พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กุมภาพันธุ์ , 2547)

1.1.2 สาเหตุของความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

สาเหตุที่ทำให้สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทโบราณสถาน เสื่อมโทรมลงนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเพราะภัยธรรมชาติ การกระทำของมนุษย์ และจากการพัฒนาประเทศ

1. สาเหตุจากภัยธรรมชาติ¹³ โบราณสถาน ต่างก็สร้างขึ้นด้วยวัสดุที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่จุดเสื่อมสลายตามกาลเวลา โดยมีธรรมชาติเป็นตัวกระทำ ดังนี้

1.1 สภาพดินฟ้าอากาศ หรือภูมิอากาศเป็นตัวเร่งให้วัสดุต่างๆถึงจุดสลายตัวได้เร็วขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเพราะ ฝน น้ำฝนอาจจะเซาะแนวอิฐ หิน ทำให้ชิ้นส่วนหลุดร่วงลงมา ความแตกต่างของอุณหภูมิซึ่งกลางวันอากาศร้อนกลางคืนอากาศเย็น ทำให้เกิดการขยายตัวและหดตัวอาจทำให้เกิดการแตกร้าว รวมทั้งความร้อนจากแสงแดด และความชื้นก็มีผลต่อโบราณได้เช่นกัน

1.2 ภัยธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม อย่างเช่นวัดพระศรีรัตนศาสดารามเกิดปัญหาเนื่องมาจากการที่น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาสูงขึ้น ทำให้น้ำท่วมเข้ามาถึงตัววัดจนทำให้เกิดความเสียหาย จากปัญหาดังกล่าวทำให้ต้องใช้งบในการบูรณะฟื้นฟูถึง 600 ล้านบาทเลยทีเดียว

2. สาเหตุจากมนุษย์¹⁴ การทำลายโบราณสถานมีทั้งเกิดโดยความตั้งใจและไม่ตั้งใจ ดังนี้

2.1 เกิดจากความตั้งใจ หรือเจตนา การลักลอบขุดโบราณสถาน เพื่อค้นหาโบราณวัตถุเป็นเหตุให้โบราณสถานเกิดความไม่มั่นคงแข็งแรงอาจทำให้โบราณสถานทรุดตัวหรือพังทลายลง และการปลูกสร้างอาคารที่อยู่อาศัยรุกล้ำโบราณสถานในเขตเมืองที่มีบ้านเรือนแออัด มักจะมีการทำลาย ขุดเจาะตัวโบราณสถานไปด้วย

2.2 เกิดโดยไม่ตั้งใจ หรือไม่มีเจตนา เช่น การทำไร่ทำนาของชาวบ้านในการประกอบอาชีพนั้นบางแห่งอาจจะเป็นแหล่งโบราณคดี สถานที่ทางประวัติศาสตร์ การทำไร่ทำนาของชาวบ้านจึงอาจเป็นการทำลายโบราณสถาน โบราณวัตถุโดยไม่รู้ตัว หรือการตัดถนนขุดคลองผ่านตัวโบราณสถาน หรือการซ่อมแซมที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

3. สาเหตุจากการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม หรือการท่องเที่ยว

¹³สำนักโบราณคดีกรมศิลปากร, คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน, (พิมพ์ที่ บริษัท สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด - สิงหาคม 2546)

¹⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-20

3.1 ด้านอุตสาหกรรม การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม หรือมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมไม่ว่าจะเป็นควันพิษ แร่สั่นสะเทือนที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมอาจส่งผลกระทบต่อถึงโบราณสถาน ในบริเวณใกล้เคียงได้

3.2 ด้านการพัฒนาเกษตรกรรม การพัฒนาแหล่งน้ำ โดยการสร้างเขื่อนเพื่อการชลประทาน หรือผลิตกระแสไฟฟ้า หลายแห่งได้ถูกสร้างขึ้นในบริเวณที่มีโบราณสถานโดยขาดการตรวจสอบก่อนที่จะสร้าง เช่น เขื่อนเขาแหลม เขื่อนศรีนครินทร์¹⁵ เป็นต้น

3.3 ด้านการท่องเที่ยว เกิดจากการวางแผนที่ไม่ดี การสร้างโรงแรมที่พักอาศัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้ไปบดบังทัศนียภาพอันสวยงามของโบราณสถาน การเพิ่มกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การเพิ่มปริมาณการขายของที่ระลึก ขายอาหารเครื่องดื่ม การขยายที่จอดรถในบริเวณโบราณสถานนับเป็นอีกประการสำคัญที่ทำให้โบราณสถานเสื่อมโทรมลงเพราะปัจจุบันได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านการท่องเที่ยวทางด้านโบราณสถานกันอย่างมาก

ตามที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สาเหตุที่ทำให้สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจำพวกโบราณสถานเสื่อมโทรมลงมีอยู่หลายประการด้วยกัน ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์โดยตรงและทางอ้อม ซึ่งนอกจากจะเป็นการทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแล้ว ยังทำให้คนรุ่นปัจจุบันมองไม่เห็นรากฐานวิถีชีวิตเดิมของคนรุ่นก่อนอีกด้วยโดยส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนในท้องถิ่นนั่นเอง จึงสมควรที่จะต้องหาวิธีที่จะทำให้ประชาชนได้เข้าใจ ปลุกจิตสำนึก ให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของโบราณสถาน และร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาสิ่งที่มีคุณค่าเหล่านี้ของประเทศชาติให้คงอยู่สืบต่อไป

1.1.3 ประโยชน์ที่ได้จากการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสมบัติที่ยิ่งใหญ่ของชาติ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มั่งคั่งร่ำรวยทางมรดกทางวัฒนธรรมมากที่สุดประเทศหนึ่ง แต่ประเทศไทยใช้มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่เป็น เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามีการทำลายมรดกทางวัฒนธรรมกันมากมาย ทั้งๆที่โบราณสถานมีความสำคัญและประโยชน์อย่างมากมาต่อชุมชนและประเทศชาติ โดยที่เราไม่ควรที่จะมองข้ามไป ประโยชน์ของโบราณสถานสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่น ก่อให้เกิดความรู้สึกรัก ความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ประชาชนในระดับต่างๆ¹⁶ ตั้งแต่ใน

¹⁵ ชัยวุฒิ วิชาพูล, การใช้กฎหมายเป็นกลไกในการคุ้มครองโบราณสถานโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นผลกระทบจากการสร้างเขื่อน, (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา, 2541)

ครอบครัว หมู่บ้าน ท้องถิ่น และระดับประเทศ กล่าวคือ โบราณสถาน เนื่องจากในศาสนาได้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นที่สักการบูชาของประชาชนเป็นจำนวนมากทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่ประชาชน ในการที่จะต้องช่วยกันปกป้องดูแลโบราณสถานที่เป็นที่เคารพบูชาร่วมกัน เช่น ในจังหวัดน่านได้มีการบริจาคเงินทองในการบูรณะซ่อมแซม พระธาตุแช่แห้ง¹⁷

2. ด้านวิชาการ คุณค่าของโบราณสถาน สะท้อนเรื่องราวในอดีตเป็นข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ การเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นเครื่องแสดงประวัติความเป็นมาของชุมชนและของชาติ ใช้เป็นแหล่งความรู้เรื่องศิลปะ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของคนในอดีต รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้

3. ด้านเศรษฐกิจ คุณค่าของโบราณสถานก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและของประเทศชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น จากการที่มีผู้มาเที่ยวชมศึกษาหาความรู้ จากการที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว สร้างกิจกรรมต่างๆอันสืบเนื่องมาจากการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมที่พักอาศัย ร้านอาหาร การขายของที่ระลึก การจัดการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยว

4. ด้านนันทนาการ ในปัจจุบันได้มีแนวความคิดในการที่จะพัฒนาโบราณสถานเพื่อให้บริเวณชุมชนโบราณเหล่านั้นสามารถเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนได้ เพื่อให้ผู้ที่มาพักผ่อนในบริเวณดังกล่าวได้ความรู้ และความเพลิดเพลินในเวลาเดียวกัน¹⁸ สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่ชุมชน ช่วยให้ประชาชนในบริเวณนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

โบราณสถาน มิใช่เป็นเพียงเกียรติประวัติเฉพาะกลุ่มชนใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่ถือว่าเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมและหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีของประเทศ ซึ่งสร้างคุณประโยชน์อย่างมากมาย ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ปัจจุบันนั้นการอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนาโบราณสถานโบราณวัตถุ จึงไม่ควรที่จะมองแคบๆ แต่ควรที่จะมองให้ครอบคลุมครบทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่นและต่อประเทศชาติ

¹⁶กรมศิลปากร, หลักสูตรการอบรมอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม ความสำคัญของอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม อ.สม.ส., (พิมพ์ที่สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด - พฤศจิกายน, 2542)

¹⁷สาขันต์ ไพเราะฉายจิตร, ภาควิชาการพัฒนชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การฟื้นฟูพลังชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑ : แนวคิดวิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน, (พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กุมภภาพันธุ์, 2547)

¹⁸ปรีชา นุ่นสูง, ความรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุสถานในท้องถิ่น, (เมษายน 2532)

1.1.4 สภาพปัญหาการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศไทย

แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายและองค์กรที่ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทโบราณสถานแล้ว แต่จะเห็นได้ว่าการดูแลสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะป้องกันความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทโบราณสถานดังกล่าวได้ ทั้งนี้เป็นเพราะองค์กรที่ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์คุ้มครองโบราณสถาน ในปัจจุบัน คือ กรมศิลปากร อยู่ในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์คุ้มครองโบราณสถาน แต่เพียงผู้เดียว และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ไม่ได้มีการกระจายอำนาจออกไปให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน ยังรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง คือ กรมศิลปากร โดยอธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้มีสิทธิในการใช้ดุลพินิจและอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการพิจารณาสั่งการ เพื่อ อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้นั้นผู้ใดสามารถที่จะดำเนินการเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แม้แต่อยู่ในความครอบครองของผู้นั้นผู้ใดในราชอาณาจักรไทยก็ได้ เช่น การประกาศการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และดูแลรักษา คุ้มครองโบราณสถาน เป็นต้น ดังจะเห็นได้ว่าโบราณสถาน มักเป็นของเนื่องจากความเชื่อทางศาสนา หรือพิธีกรรมต่างๆ หรือไม่ก็ถูกสร้างขึ้นเพื่อการเมืองการปกครอง ที่มีความหมายกับการดำรงอยู่ของสังคมในท้องถิ่น ดังนั้น โบราณสถาน ย่อมเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวมเป็นของคนในสังคมในท้องถิ่นนั้นๆ คนในท้องถิ่นนั้นๆ จึงถือได้ว่าเป็นเจ้าของโดยชอบธรรม เพราะฉะนั้นคนในท้องถิ่นจึงสมควรที่จะต้องมีส่วนร่วมในการเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ หรือ พัฒนาโบราณสถานที่อยู่ในท้องถิ่นของตนด้วย แต่ที่มีการปฏิบัติกันในปัจจุบันนี้ จะมีการกำหนดว่าโบราณสถาน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ทางรัฐบาลมีหน้าที่ในการอนุรักษ์ โดยกำหนดให้กรมศิลปากรเป็นผู้มีหน้าที่ควบคุมและรับผิดชอบ ซึ่งการกำหนดเช่นนี้เป็นการละเลยหน้าที่ความสำคัญของโบราณสถาน และที่มีต่อชุมชนหรือสังคมท้องถิ่นนั้น เพราะเจ้าหน้าที่รัฐได้ออกสำรวจ รวบรวม ทำทะเบียนบัญชี ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ที่เห็นว่ามี ความสำคัญ โดยผู้เชี่ยวชาญของภาครัฐเป็นผู้กำหนดขึ้นเองให้เป็นโบราณสถานสำหรับชาติ ทั้งตั้งกฎกติกา ออกประกาศ มิให้ประชาชนเข้าไปยุ่งเกี่ยว ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องซ่อมแซม ปรับปรุงแก้ไข หรือใช้สอยประโยชน์ตามความเหมาะสมของชุมชน หากไม่ได้รับอนุญาตจากกรมศิลปากร การกระทำเช่นนี้ทำให้ประชาชนเข้าใจว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นได้เป็นของรัฐ ทำให้ประชาชนซึ่งความจริงเป็นเจ้าของร่วมไม่ให้ความสนใจกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับโบราณสถาน เช่น เมื่อเห็นโบราณสถานเสื่อมโทรมลง ก็จะไม่เข้าไปยุ่งเพราะคิดว่าเมื่อเป็นของรัฐแล้ว ก็ปล่อยให้รัฐเป็นคนจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรืออยากจะเข้าไปช่วยแต่ก็ไม่กล้า

กล่าวได้ว่าถ้าเข้าไปช่วยแล้วอาจจะมีผลดีต่อรับโทษ¹⁹ เพราะมีกฎหมายห้ามไว้ ทำให้ทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมในประเทศไทยจำนวนไม่น้อย ได้เสื่อมโทรมลงไปจนไม่สามารถที่จะฟื้นฟูบูรณะหรือนำกลับมาใช้ได้อีก แม้ว่าจะยังมีเหลืออยู่อีกมาก แต่ก็อยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม เพราะขาดการดูแล ขาดการทำนุบำรุงและใช้ประโยชน์ที่เหมาะสม เนื่องจากในกระบวนการบริหารและการจัดการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าจะเป็นในการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย รวมทั้งขั้นตอนในการดำเนินงาน ซึ่งการที่ให้กรมศิลปากรเป็นผู้มีอำนาจจัดการแต่เพียงผู้เดียวย่อมอาจทำให้เกิดความล้มเหลว หรือจัดการได้ไม่ดีเท่าที่ควร ไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จึงสมควรที่จะต้องแบ่งงานที่มีอยู่อย่างเกินกว่าที่กรมศิลปากรจะจัดการได้ ไปให้กับผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการบ้างตามความเหมาะสม ดังเช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การพัฒนาเอกชน ชุมชนท้องถิ่น และประชาชน

1.2 ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้จะศึกษา และ วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทโบราณสถาน และ กฎหมายที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ คุ้มครอง โบราณสถาน เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมศิลปากร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานดังกล่าว เพื่อที่จะหาแนวทางที่เหมาะสมนำไปปรับปรุงแก้ไขทั้งกฎหมาย และ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

ปัจจุบันแม้จะมีกฎหมาย และ หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ทำหน้าที่ในการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทโบราณสถาน แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องและข้อจำกัดอยู่มากมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณและกำลังคน ทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงสมควรหามาตรการทั้งทางกฎหมายและทางปฏิบัติเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน และชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

¹⁹สาขันธ์ ไพรชาญจิตร, ภาควิชาการพัฒนชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การฟื้นฟูพลังชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน . (พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กุมาพันธ์, 2547)

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้วิธีการดังนี้

1. วิจัยเอกสาร (Documentary Research) จะทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสารที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์คุ้มครองโบราณสถาน และการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ(CONVENTION CONCERNING THE PROTECTION OF THE WORLD CULTURAL AND NATURAL HERITAGE) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นต้น จากแหล่งข้อมูลต่างๆทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

2. วิจัยสนาม (Field Research) จะทำการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม นายกษมาคม อนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่น นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และจะทำแบบสอบถามประชาชนตามพื้นที่ที่กำหนดไว้

1.5 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.5.1 เพื่อให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการคุ้มครอง อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และ ทราบถึงปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามกฎหมาย

1.5.2 เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของหน่วยงาน ที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ เพื่อคุ้มครอง อนุรักษ์ โบราณสถาน ของหน่วยงานดังกล่าว

1.5.3 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ รวมทั้งผลดีและผลเสียในการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

เพื่อที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทความพร้อม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมทั้งหน่วยงานที่มีบทบาท หน้าที่ ในการจัดการดูแล รักษา สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น